

Η ΠΡΩΤΗ ΙΔΡΥΣΙΣ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ

I

“Ας στραφῶμεν ἡμῖς σχεδὸν αἰῶνος πρὸς τὰ ὀπίσω, καὶ ἀκριβῶς εἰς τὸ σωτήριον ἔτος 1842.

Ὁ Στενήμαχος, ἡ γνωστὴ τῆς Θράκης ἐλληνικωτάτη πόλις, θὰ εἶχε τότε περὶ τὰς 6—7 χιλ. κατοίκων, πάντων Ἑλλήνων πλὴν πεντηκοντάδος μωαμεθανικῶν οἰκογενειῶν, αἵτινες ἦσαν συνφικισμέναι εἰς τὴν βορειανατολικὴν ἐσχατιὰν τῆς πόλεως τὴν ἔχουσαν ἀφθονίαν ὕδατων· διότι οἱ Τούρκοι προτιμῶσι πάντοτε χωρία κατάρρυτα πρὸς κατοικίαν. Βεβαίως δὲ καὶ ἀρχαιότερον καὶ τότε δὲν ἦτο δύσκολον εἰς αὐτοὺς νὰ πραγματοποιοῦσι τοιαύτας μικρὰς προτιμήσεις δι’ οἷου δῆποτε τρόπου.

Εἰς τοὺς Ἕλληνας δούλους γενομένους δὲν ἐπετρέπετο οὐδὲ εἰς τῆς φύσεως τὰς καλλονὰς καὶ τὰς ἀπολαύσεις νὰ ἐντρυφῶσιν· ἀλλὰ φαίνεται ὅτι οὐδὲ ὀρεξίς πρὸς τοιαύτην *πολυτέλειαν* ἔμεινεν εἰς τοὺς ἐτησίως ἐξαγοραζομένους διὰ φόρου τὸ δικαίωμα τοῦ νὰ φέρωσι τὴν κεφαλὴν ἐπὶ τῶν ὤμων. Καὶ εἰς τοὺς φοβεροὺς ὅμως κατακτητὰς ἡ τοιαύτη πρὸς εὐμάρειαν στροφή καὶ κλίσις δὲν ἦτο ἐκ τῶν αἰσιωτάτων σημείων περὶ τῆς μελλούσης τύχης αὐτῶν.

Ὅπου συνυπάρχουσι δούλοι καὶ δεσπότης, ἐκεῖ δὲν δύνανται νὰ συνυπάρχωσιν οἰαδήποτε τρυφερά αἰσθήματα. Ὁ δούλος ὁ καλλιεργῶν ἄνθη καὶ τερπόμενος εἰς αὐτὰ δηλοῖ ὅτι ἀπέβαλεν ἢ ἀπεφάσισε ν’ ἀποβάλλῃ ἐκ τῆς ψυχῆς του τὸ ἔμφυτον τῆς ἐλευθερίας αἰσθημα. Καὶ ὁ δεσπότης ὁ μεθυσκόμενος εἰς τὴν εὐωδίαν τῶν ἀνθέων ὁ δεικνύων ἀδυναμίαν τινὰ πρὸς οἶαν δῆποτε τρυφερότητα καὶ εὐαισθησίαν καταφωραται ὅτι κλονίζεται καὶ ἀρχίζει ἀσυνειδήτως ἴσως ἐν τῷ μυῳ τῆς καρδίας του νὰ καταρᾶται τὴν τύχην, ἣτις ἀνέδειξεν αὐτὸν νικητὴν, δεσπότην, φονέα, κακοῦργον, κατακτητὴν.

Ἡ ἀπόλαυσις τῆς φύσεως, ἡ ἀπόλαυσις τοῦ κηλοῦ ἐν γένει ἀνήκει εἰς μόνους τοὺς ἐλευθέρους. Ἐκ τῶν ὑποδούλων τῆς Τουρκίας οἱ Ἀρμένιοι ἔχουσι τοὺς καλλιτέρους κήπους. Ὁ δὲ λύκος ὁ σπαράσσων τὰς σάρκας καὶ ῥοφῶν τὸ αἷμα τῶν προβάτων δὲν καλλιιεργεῖ λειμῶνας εὐανθεῖς.

Ὁ Στενήμαχος, τὸ πλεῖστον ἐπὶ πετρώδους ἐδάφους κείμενος, εἶναι τραχύς, ὡς εἶναι τραχεῖς οἱ κάτοικοι αὐτοῦ.

Περὶ τῆς ἀρχαιοτέρας ἱστορίας τοῦ Στενημάχου ἐλλείπουσιν εἰδήσεις· διότι πυρποληθείσης τῆς πόλεως ἀπ’ ἄκρου εἰς ἄκρον τῷ 1795 ὑπὸ ληστανταρτικῆς συμμορίας ἀρχηγὸν ἐχούσης

Σινάπην τινὰ Τουρκαλβανὸν ἢ Πόμακον, κατεστράφη πᾶν, τυχόν, προϋπάρχον γραπτὸν μνημεῖον. Τὸ βέβαιον εἶναι ὅτι οἱ Στενημαχῖται ἔκπαλαι ἦσαν ἀρηίφιλοι καὶ ἀνῆκον εἰς τὴν μερίδα ἐκείνην τοῦ Ἑλληνικοῦ ἔθνους, ἣτις διὰ παντὸς ἐπίστευσεν εἰς τὴν ἐκ νεκρῶν ἀνάστασιν—τοῦ ἔθνους...

Ὁ Στενήμαχος μέχρι τοῦ 1842 σχολεῖον κοινὸν ἢ δημοτικὸν δὲν εἶχε. Γραμματοδιδάσκαλοι ἐδίδασκον ἐπὶ εὐτελέσι διδάκτροις τὰ τότε συνήθη γράμματα, δηλ. ἀνάγνωσιν, γραφὴν καὶ πράξεις τινὰς τῆς ἀριθμητικῆς. Ἦσαν δὲ οὗτοι ὡς ἐπὶ τὸ πολὺ ἱερεῖς· ἀλλὰ τὸ περιέργον εἶναι ὅτι καὶ γυναῖκες, συνήθως χῆραι, εἶχον ἰδιωτικά σχολεῖα· ἦσαν δὲ ταῦτα διττά, ἥτοι ἐν ἄλλοις μὲν μόνον κοράσια φοιτῶντα ἐδίδασκοντο *κέντημα*, ἐν ἄλλοις δὲ ἄρρενα καὶ θήλεα ἐφοίτων διδασκόμενα τὰ μὲν ἄρρενα ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν, τὰ δὲ θήλεα ἀνάγνωσιν καὶ κέντημα. Οἱ ἄρρενες μαθηταὶ ἐλέγοντο *δασκαλοῦδια*, μόνον δὲ τὰ κοράσια *μαθήτραι*.

Εὐάριθμοι τινες νέοι τῶν εὐπορωτέρων οἰκογενειῶν μετέβαινον εἰς Φιλιππούπολιν ἀπέχουσαν δύο περίπου ὥρας τοῦ Στενημάχου καὶ ἤκουον μαθήματα ἀνώτερα ἐν τῷ ἐκεῖ Ἑλ. σχολείῳ, ὅπερ ἔκπαλαι ὑφίστατο.

Τόσον νεκρὰ ἦτο ἡ πνευματικὴ ζωὴ πόλεως ἐλληνικῆς ἐχούσης, ὡς εἵπομεν, περὶ τὰς 7 χιλ. ψυχῶν μέχρι τοῦ 1840!

Ἐφημερίς ἢ περιοδικὸν ἦτο ἄγνωστον πράγμα εἰς τὸν κόσμον ἐκεῖνον. Τὰ μόνα δὲ βιβλία, τὰ ὁποῖα εὗρισκέ τις παρὰ σπανιωτάταις τισὶν οἰκογενείαις, ἦσαν ὁ Δαμασκηνός, ἡ Ἀμαρτωλῶν σωτηρία, ὁ Χρονογράφος, ἡ φυλλάδα τοῦ Μ. Ἀλεξάνδρου καὶ τοῦ Μπερτόλδου.

Καὶ ὅμως ἐν Φιλιππουπόλει, εἰς ἀπόστασιν δέωρον, εἶχε τὴν ἑδραν τοῦ Μητροπολίτης πανίσχυρος τότε, δεσπότης ἀληθὴς τῶν ψυχῶν καὶ τῶν σωματῶν τοῦ λογικοῦ ποιμνίου του, δεσπότης, οὐ οἱ λόγοι ἐθεωροῦντο χρησμοί, καὶ ἤρκει νὰ συμβουλευθῇ μόνον, διὰ νὰ ἰδρυθῶσι πανταχοῦ σχολεῖα. Δυστυχῶς ὅμως Μητροπολίται καὶ *Τσορμπαζήδες* (ὡς ἐλέγοντο οἱ πρόκριτοι, οἱ δημογέροντες) τοῦ κέντρου περὶ παντὸς ἄλλου ἐσκέπτοντο ἢ περὶ ἐκπαιδεύσεως τοῦ λαοῦ, καὶ μάλιστα μετὰ τὴν ἐπανάστασιν, ὅτε πολυχῶς καταδιωχθέντων τῶν Ἑλλήνων προστώτων, κατώρθωσαν νὰ εἰσχωρήσωσιν εἰς τὰ κοινὰ καὶ νὰ λάβωσι μεγάλην ἰσχύν παρὰ τῇ διοικήσει καὶ τῇ μητροπόλει ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη Βούλγαροι *Μπερλεξήδες*, ἄνθρωποι, ὡς εἶδος, ἀμαθέστατοι καὶ πάσης μορφώσεως ἄμοιροι, εἰ καὶ ἐφιλοτιμοῦντο, συμμορφούμενοι πρὸς τὴν πόλιν, νὰ ἐλληνίζωσιν, ὅσον ἦτο αὐτοῖς δυνατόν. Ἐλεγε δ’ ἐκ τοῦ κέντρου τούτου πᾶν πνεῦμα προόδου· διότι ἐκ τοῦ ἄλλου κέντρου, ἐκ τῆς

καρδίας ἤ, ἂν θέλητε, ἐκ τῆς κεφαλῆς τοῦ Ἑθνους, τῆς Κωνσταντινουπόλεως, δῆλον ὅτι ἐκ τῶν Πατριαρχείων καὶ τῆς περὶ αὐτὰ ταπεινῆς καὶ περὶ ταπεινὰ τυρβαζομένης σπείρας, οὐδεμία πνοὴ ζωῆς ἐξεπέμπετο, ὅχι πνοὴ καθικνουμένη μέχρι τῶν ἐνδοτάτων τῆς Θράκης ἢ τῆς Μακεδονίας, ἀλλ' οὐδ' εἰς τὰς συνοικίας αὐτῆς τῆς Πόλεως!

Εἶναι θαῦμα ἀληθῶς πῶς τὸ ἔθνος ἡμῶν δὲν ἐξηφανίσθη, πῶς δὲν ἔπαυσε νὰ ὑπάρχῃ, ἐντοι αὕτη παντελεῖ ἐγκαταλείψει ἐπὶ μακρότατον χρόνον διατελέσαν!

Οἱ Ἰταλοὶ κομπαστικώτερον εἶπον τὸ περίφημον *Italia fara da se*, ὁπότε τὰ πλεῖστα καὶ δυσχερέστατα ἐγένοντο ὑπὲρ αὐτῶν ὑπ' ἄλλων. Εἰς τὸν Ἑλληνικὸν λαὸν δικαίως ἀρμόζει νὰ εἴπῃ ὅτι αὐτὸς *a fato da se*· διότι πᾶν ὅ,τι ἔπραξεν ὁ ἑλληνικὸς λαὸς ὑπὲρ τῆς ἀναγεννήσεώς του τὸ ὀφείλει εἰς ἑαυτὸν καὶ μόνον, εἰς τὸ ἀπρόσωπον ἐγὼ του.

II.

Ἦτο ἡ Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας (τῷ 1842). Κατὰ τὴν ἡμέραν ταύτην συνηθίζετο νὰ γίνε-ται *μοροκλήσια*. Μετὰ τὸ πέρας τῆς ἱεουργίας ὅλον τὸ πλῆθος ἐξῆλθε τοῦ ναοῦ τῆς Ἀγίας Μαρίνης· ἀλλ' ἀντὶ νὰ διευθυνθῇ ἕκαστος οἰκαδε, συνεσωρεύθησαν ὅλοι, ἄνδρες, γυναῖκες, παιδιά εἰς εὐρὺ οἰκόπεδον ἀνατολικῶς τῆς ἐκκλησίας κείμενον. Ὀλίγοι τρόχαλοι λίθων ἦσαν τῇδε κάκεισε, ὁ δὲ λοιπὸς χώρος ἐκαλύπτετο ὑπὸ ἀκανθῶν καὶ ἀγρίων φυτῶν. Δύο τρεῖς οἰκίαι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν πυρποληθεῖσαι κατέλιπον τὸν χώρον τοῦτον κενὸν καὶ ἔρημον, ἡ δὲ κοινότης ἡγόρασεν αὐτόν.

Τὸ πλῆθος ἐτοποθετήθη ὡς ἡδύνατο· εἰς δὲ τῶν προκρίτων, γέρων σεβαστὸς μὲ φυσιογνωμίαν σοβαράν, μετρίου ἀναστήματος, εὐρωστος, ἀπεσπάσθη ἀπὸ τοῦ πλῆθους, ἀνέβη εἰς ἓνα τρόχαλον καὶ μὲ φωνὴν σταθεράν εἶπε τὰ ἐξῆς εἰς τὸ γλωσσικὸν ἰδίωμα τῆς πόλεως. «Ἀκούστε νὰ σὰς πῶ! Ὅποιος δὲ ξέρ' γράμματα εἶναι τυφλὸς καὶ κουφός· δὲ καταλαβαίνει οὔτι κεῖνα ἀπ' ἀκούει, οὔτι κεῖνα ἀπ' κυττάζει. Μεῖς πλὴν θὰ περάσουμε τὴ ζουή μας καθὼς βρεθήκαμε· ἄμμὰ εἶναι ἁμαρτία ν' ἀφήσουμε καὶ τὰ παιδιὰ μας ἐτὴν ἴδια τὴ τυφλα. Πρέπ' νὰ κάμουμε σκολεῖο, γιὰ νὰ μαθαίνουν τὰ παιδιὰ μας γράμματα καὶ νὰ μὰς συχωροῦν κανέναν καιρὸ. Ὅλ' μας θὰ δουλέψουμε καὶ τὸ σκολεῖο θὰ γεῖν'. Αὐτὰ ξέρω ἐγὼ νὰ σὰς πῶ.»

— «Καλὰ λές, καλὰ! ὅλ' θὰ δουλέψουμε, θὰ δώσουμε καὶ τὸ ρεφερέ μας πᾶσα ἓνας κατὰ τὴ δύναμί του.» Ἀπεκρίθη ἄλλος γέρων ἐκ τῆς τάξεως τοῦ λαοῦ αὐτός.

— «Ἀπὸ ταχυὰ τὸ λοιπὸν θ' ἀρχινίσουμε

νὰ φέρνουμε πέτρες, ἄμμο, χῶμα, καὶ νὰ καίμε ἄσβεστη» ἐπρόσθεσεν ὁ πρῶτος ἀγορητής.

Ἐπειτα ἤρχισαν ὁμιλίαι κατὰ ὁμάδας, καὶ ἐν αὐταῖς ἐτέθησαν ἐν βραχυλογίᾳ καὶ ἄνευ διατυπώσεων αἱ βάσεις τῆς ἐργασίας. Μετὰ ταῦτα τὸ πλῆθος διελύθη· εἰς ὅλων δὲ τὰ πρόσ-ωπα ἐζωγραφεῖτο χαρὰ καὶ εὐχαρίστησις.

Καθ' ὅλην τὴν ἡμέραν περὶ οὐδενὸς ἄλλου ἐγένετο λόγος εἰμὴ περὶ τοῦ σχολείου. Αὐθόρμητοι δὲ προσήρχοντο οἱ πολῖται προσφέροντες τὸν ἔρανόν των εἰς τὴν ἐπιτροπὴν. Χήρα τις, καθὼς ἔφθασεν εἰς τὴν οἰκίαν τῆς ἐκ τῆς συνελεύσεως, ἤνοιξε τὸ κιβώτιόν της, ἔλαβεν ἐξ αὐτοῦ ζώνην χρυσῇν, ἐτύλιξεν αὐτὴν εἰς τὸ μαντίλι τῆς καὶ διευθυνθεῖσα εἰς τοῦ ἐφημερίου τὴν οἰκίαν παρεκάλεσε νὰ δεχθῇ τὴν ζώνην, νὰ φροντίσῃ νὰ πωλήσῃ αὐτὴν καὶ τὸ τίμημα νὰ παραδώσῃ ἀνωλύτως εἰς τὴν ἐπὶ τῆς οἰκοδομῆς ἐπιτροπὴν.

Ἀπὸ δὲ τῆς ἐπιούσης ἡμέρας ἀμέσως ἤρχισεν ἡ προσωπικὴ ἐργασία· πλεῖστοι μὲ τοὺς ἡμιόνους ἔφερον λίθους, ἄλλοι ἄμμο καὶ χῶμα· τινὲς δὲ ἤνοιξαν καμίνια εἰς τοὺς πρόποδας τοῦ πρὸς δυσμὰς βουνοῦ τοῦ Ἀγ. Δημητρίου δι' ἄσβεστον. Ἀφοῦ δὲ ὁ αὐτοσχέδιος ἀρχιτέκτων ἔθεσε τὰ σημεῖα τῶν θεμελίων, ἤρχοντο κατὰ σειράν νέοι εὐρωστοὶ καὶ μὲ τὰς βαρεῖας σκαπάνας ἔσκαπτον, ἐνῶ ἄλλοι ἐξέφερον τὰ χῶματα. Εὐποροὶ δὲ οἰκογένειαι ἔπεμπον περὶ τὴν μεσημβρίαν καὶ τὸ δειλινὸν ἄρτον καὶ φαγητόν καὶ οἶνον εἰς τοὺς ἐθελοντὰς ἐργάτας. Ἄλλοι δὲ ἀνεχώρησαν εἰς τὰ πλησίον δάση καὶ ἔκοπτον τὴν ἐλαφρὰν ξυλείαν, δοκοὺς τῆς στέγης, πέταυρα, σανίδας. Ἀπαντες ἡμιλλῶντο κατὰ τὴν κάμνωσι διὰ τὸ σχολεῖόν των. Καθ' ἑκάστην, τὸ πρωῒ, τὴν μεσημβρίαν καὶ μάλιστα περὶ τὴν δειλὴν πλῆθος κόσμου μετέβαινον ἐπίτηδες, διὰ νὰ βλέπωσι τί γίνεται, καὶ ἐλάμβανον τὴν σειράν των διὰ τὴν προσωπικὴν των ἐργασίαν. Τὸν κοινὸν σεβασμὸν ἐκίνει γέρων ἱερεὺς, ὅστις καθ' ἑκάστην μετὰ τὸν ἑσπερινὸν μετέβαινεν εἰς τὸν τόπον τῆς ἐργασίας, ἀνεσήκωνε τὰ κράσπεδα τοῦ ποδήρου ἐνδύματός του καὶ εἰργάζετο ἐπὶ μίαν ἢ δύο ὥρας μετὰ τῶν λοιπῶν πολιτῶν, ἐνθαρρύνων καὶ προτρέπων αὐτοὺς διὰ τοῦ παρδειγματός του.

Ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν αἱ προπαρασκευαστικαὶ ἐργασίαι ἐπερατώθησαν ἄνευ οὐδεμιᾶς σχεδὸν δαπάνης.

Διὰ νὰ μὴ πολυλογῶ, ἐντὸς ἐνὸς ἔτους τὸ κτίριον συνετελέσθη. Τὸ σχέδιόν του δὲν ἦτο βεβαίως πρότυπον δημοτικῷ σχολεῖον· ἦτο ὅμως τὸ λαμπρότερον οἰκοδόμημα τῆς πόλεως· οὐδεμία οἰκία εἶχε τὴν μεγαλοπρέπειαν αὐτοῦ. Οἱ εὐαγγελικοὶ ἐκείνοι ἄνθρωποι ἐσκέφθησαν ὅτι τὸ κτίριον τὸ ὅποιον ὅλη ἡ πόλις ἀνεγείρει, καὶ τὸ ὅποιον μέλλει νὰ φιλοξενῇ τὰ ἴδια αὐτῶν τέ-

κνα, πρέπει νὰ εἶναι τὸ ἐξοχώτερον κτίριον τῆς πατρίδος των.

Εἶχεν εὐρεῖαν αὐλὴν καὶ περὶ αὐτὴν στοᾶν ἐπὶ ξυλίνων στύλων στηριζομένην. Εἰς τὸ βάθος 2—3 δωμάτια διὰ τὸν διδασκαλὸν καὶ μαγειρεῖον, ἄνω δὲ εὐρυτάτην αἰθουσάν ἐστρωμένην μεσημβριανὰ τοιχῶς καὶ 2—3 ἐτι δωμάτια, ὧν τὸ ἐν ἔμελλε νὰ χρησιμεύσῃ ὡς βιβλιοθήκη. Ἡ δὲ αὐλαία θύρα ἦτο μεγαλοπρεπεστάτη, οὕτως ὥστε οἱ χωρικοὶ διαβαίνοντες πρὸ αὐτῆς ἐσταυροκοποῦντο, ὑπολαμβάνοντες τὴν οἰκοδομὴν ὡς ναὸν ἢ μοναστήριον.

Ὅλοι ἐθεώρουν τὸ σχολεῖον ὡς τὸ καμάρει τῆς πατρίδος των καὶ ἡ πρὸ αὐτοῦ μικρὰ πλατεῖα ἔγεινε κέντρον, ἐν ᾧ κατὰ τὰς ἐορτάς συνήρχετο ὁ ἐκλεκτότερος κόσμος.

(Ἐπεται τὸ τέλος) ΒΑΣΙΛΙΟΣ ΣΚΟΡΔΕΛΗΣ.

ΦΡΟΜΩΝ ΚΑΙ ΡΙΣΛΕΡ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ ΑΛΦΟΝΣΟΥ ΔΩΔΕ

Μετάφρασις Χ. Ἀννίνου

(Συνέχεια ἴδε προηγούμενον φύλλον).

Ἵπῃρχον ἐκεῖ τινὰ τῶν εὐλυγίστων ἐκείνων φυτῶν μὲ τὰ μακρὰ κεκλιμένα στελέχη, ἅτινα τόσον ὠραίαν ἐντύπωσιν προξενοῦν ἐξωγραφισμένα ἐπὶ τῶν τοιχοστρωσιῶν, ὑψηλοὶ καὶ εὐθυτενεῖς κάλαμοι καὶ φυτὰ κωδωνοειδανθῆ, ὧν τὸ ἄνθος αἰφνης διανοιγόμενον κατ' ἰδιότροπα σχήματα φαίνεται τι ζῶν, οἶονεῖ ὀφθαλμὸς παρρητῶν ἐν τῷ μέσῳ τῆς χαρίσεως τοῦ φυλλώματος ἀσταθείας. Ὁ Ρίσελερ συνήθριζε τὰς ἀνθοδέσμας καὶ διηυθέτει αὐτάς καλλιτεχνικῶς ἐμπνεόμενος ἐξ αὐτῆς ταύτης τῆς φύσεως τῶν φυτῶν, προσπαθὼν νὰ κατανοήσῃ καλῶς τὸν τρόπον τῆς ζωῆς των, ἀκατάληπτον καθιστάμενον ἀφ' οὗ μία ἡμέρα μακρασμοῦ ἤθελε διέλθῃ ἐπ' αὐτῶν.

Εἶτα ἡ ἀποπερατωθεῖσα ἀνθοδέσμη προσδεμένη διὰ πλατείας τινὸς βοτάνης ὡσεὶ διὰ ταινίας ἐφορτῶνετο ἐπὶ τῶν ὤμων τοῦ Φράντς καὶ πάντες ἐξεκίνηουν. Ἀείποτε ἀπησχολημένος ὑπὸ τῆς τέχνης του ὁ Ρίσελερ καθ' ὁδὸν ἀνέζηται ὑποδείγματα καὶ συνδυασμούς.

—Κύτταξε, κύτταξ' ἐκεῖ, μικρά, ἔλεγεν, ἐκείνην τὴν ἀνθεμίδα μὲ τοὺς λευκοὺς κωδωνίσκους τῆς ἀνάμεσα εἰς τὸ κυνόροdon! . . Αἶ, τί λέγεις; . . τί ὠραίαν ἐντύπωσιν θὰ κάμνῃ ἐπάνω εἰς πράσινον ἢ εἰς φαῖον χρῶμα!

Ἄλλ' ἡ Σιδωνία δὲν ἠγάπα οὐδὲ τὰς ἀνθεμίδας οὐδὲ τὰ κυνόροδα. Τὰ ἄνθη τοῦ ἀγροῦ ἐφαίνοντο αὐτῇ λίαν πενιχρά, καὶ τι παρόμοιον μὲ τὸ ἰώδες φόρεμά της.

Ἐνεθυμεῖτο ὅτι εἶχεν ἴδῃ ἄλλα ἄνθη εἰς τὴν

ἐπαυλιν τοῦ κ. Γαρδινῶ εἰς Σαβινύ, ἐντὸς τῶν ἀνθοκομιῶν, ἐπὶ τῶν ἐξωστῶν, εἰς τὴν αὐλὴν τὴν περιστοιχιζομένην ὑπὸ μεγάλων ἀνθοδοχείων.

Αὐτὰ τὰ ἄνθη ἠγάπα· οὕτως ἐνόει αὐτὴ τὴν ἐξοχήν!

Ἡ ἀνάμνησις αὐτῇ τοῦ Σαβινὺ ἐπήρχετο εἰς τὸν νοῦν της κατὰ πᾶσαν στιγμὴν. Ὅτε διήρχοντο πρὸ τινος κιγκλιωτῆς θύρας κήπου, ἐσταμάτα καὶ παρετήρει τὴν εὐθεῖαν δενδροστοιχείαν τὴν ἄγουσαν πρὸς τὴν κλίμακα. . . Αἱ πρασίαι ἄς ἐσκίαζον κανονικῶς ὑψηλὰ δένδρα, τὰ παρὰ τὴν ὄχθην τοῦ ποταμοῦ ἐρημικὰ ἄνθηρα ὑπενεθύμιζον αὐτῇ ἄλλα ἄνθηρα καὶ ἄλλας πρασιάς. Αἱ ὀπτασίαι αὐταὶ τῆς πολυτελείας ἀναμνηγμένα μὲ τὰς ἀναμνήσεις της καθίστων τὴν Κυριακὴν της ἐτι μᾶλλον πένθιμον. Ἰδίως ὅμως κατέθλιβεν αὐτὴν ἡ ἐπάνοδος.

Κατ' ἐκείνας τὰς ἐσπέρας ἐπικρατεῖ πνιγρὸς συνωστισμὸς εἰς τοὺς σιδηροδρομικοὺς σταθμοὺς τῶν περιχώρων τῶν Παρισίων. Βασιλεύει ἐν αὐτοῖς χαρὰ ἐπίπλαστος, ἀντηχοῦσι γέλωτες ἀνῆτοι, ἄσματα ἐξησθενημένα, προφερόμενα διὰ τῶν ἄκρων τῶν χειλέων μὴ ἐχόντων πλέον τὴν δύναμιν νὰ κραυγᾶσιν. . . Τότε μάλιστα ὁ κ. Σέβης εὐρίσκετο εἰς τὸ στοιχείον του!

Ἡδύνατο νὰ συνωθῇται παρὰ τὴν θυρίδα, ν' ἀγανακτῇ διὰ τὴν βραδύτητα τῆς ἀμαξοστοιχίας, νὰ καταβοᾷ κατὰ τοῦ σταθμάρχου, κατὰ τῆς Ἑταιρίας, κατὰ τῆς κυβερνήσεως καὶ νὰ λέγῃ μεγαλοφῶνως πρὸς τὸν Δελομπέλ εἰς τρόπον ὥστε ν' ἀκουσθῇ ὑπὸ τῶν παρεστώτων:

— Αἶ; . . ἂν συνέβαινον αὐτὰ εἰς τὴν Ἀμερικὴν! . . .

Τοῦθ' ὅπερ ἕνεκα τοῦ ἐκφραστικοῦ νεύματος τοῦ ἐνδόξου ἡθοιοῦ καὶ τοῦ ὑπερόχου ἥθους, μεθ' οὗ ἀπῆντα: «Φαντάσου!» ἔκαμνε τοὺς παρεστώτας νὰ ὑποθέτωσιν ὅτι οἱ δύο ἐκεῖνοι κύριοι ἐγίνωσκον ἀκριβῶς τί θὰ συνέβαινεν εἰς τὴν Ἀμερικὴν ἐν παρομοίᾳ περιπτώσει. Εἶνε ἀληθὲς ὅτι καὶ ὁ εἰς καὶ ὁ ἄλλος ἐντελῶς τὸ ἠγνόουν· ἀλλὰ τοιοῦτοτρόπως ἀπέκτων θέσιν ἐπιβλητικὴν ἀπέναντι τοῦ πλήθους.

Καθήμεν πλῆσιον τοῦ Φράντς, ἔχουσα τὸ ἥμισυ τῆς ἀνθοδέσμης ἐπὶ τῶν γονάτων της ἡ Σιδωνία ἔμενεν ἐκεῖ ὡσεὶ νεκρωμένη ἐν τῷ μέσῳ ὅλου ἐκείνου τοῦ θορύβου ἐν τῇ μακρᾷ προσδοκίᾳ τῶν ἐσπερινῶν ἀμαξοστοιχιῶν. Ἀπὸ τοῦ σταθμοῦ φωτιζομένου ὑπὸ μιᾶς μόνης λυχνίας ἐβλεπεν ἔξω τὰς σκιερὰς συστάδας τῶν δένδρων, ὧν ἀνὰ μέσον ἐνιαχοῦ διεπέρων αἱ τελευταῖαι λάμψεις τῆς πανηγύρεως, μίαν ὁδὸν ζοφεράν, τὸ καταφθάνον πλῆθος καὶ ἕνα φανὸν λάμποντα εἰς τὴν ἐρήμην παρόχθιον ὁδόν.

Ἐκ διαλειμμάτων ὅπισθεν τῶν ὑαλοφράκτων θυρῶν ἐφαίνετο διερχομένη ἀμαξοστοιχία τις